

ZEMĪTURS

LATGOLAS NŪVODA NEDEĻAS LAIKKROKSTS

Nr. 26 (114)

1997. GODA 18. JŪĻŠ

CENA 5 SANTIMI

SEIMAŅŠ PUTĀNS MUNA DZĪSME

Muna dzīsmē ir ryugtuma pylna,
Pylna skumes un žāluma jei:
Tei ir dryuma kai rudīna dīna,
Kod bez stōjas leiti lej.
Tōs skaņas ir rudīna lōpas,
Kuras vātra bez žēleibas raun.
Muna dzīsmē ir Daugovas viļņi,
Kas uz krostim šņōkdami maun.
Kū dareit, jo, kur tikai eju,
Vysur mūkas un nalaiimes vīn.
Vōrgō tauta vysleidzi kai jzurā
Bādōs sleikst nakti un dīn.
Muna dzīsmē ir ryugtuma pylna,
Pylna skumes un žāluma jei:
Tei ir dryuma kai rudīna dīna,
Kod bez stōjas leiti lej.

1918

PLYUST VIĻNIM

Plyust viļņim dusme myusu sirdi,
Plyust viļņim ari žēleiba,
Plyust viļņim myusu sirdi prīca,
Plyust viļņim skume, mīleiba.
Plyust viļņim soltums zīmas laikā,
Plyust viļņim korstums vosorā,
Plyust viļņim mōkāni vērs golvas,
Plyust viļņim auka baileīga.
Plyust viļņim yudini pa jyuru,
Pa upi, plotu azaru, —
Vys tikai viļņim plyust un lejās,
Zyud viļņim laikā dziļumā.
I mes kai lelōs aukas viļņi
Ar trūksni garum pašim

Un bezgaleigā laika dzeļmē
Pēc dažim godim pazussim.
Voi pazussim? Nā, napazussim!..
Bez gola plyussim, ceļōsim,
Bez atpyutas ap zemeslūdi
Mes leidz kai viļņi tecēsim.

PAR S. PUTĀNU ILONA SALCEVIČA:

— Dzejņiks Seimaņš Putāns dzimis 1892. goda 21. jūli Bikernīku (ogrōk — Malinovas) pogosta Lipinīšku cimā tryuceiga zemnīka saimē, vuiceitis varēja it tikai 2 godus — 1910. godā pabeidze Bikernīku divklaseigū ministrejas skūlu, vysa pōrejō izgleiteiba — pašmōceiba slyktūs, ļūti gryutīs apstōkljūs. Šymā laikā sōc raksteit dzejjūlus, pyrmō publikaceja ir »Kometa« ar apakšvērsrokstu »1910. godā« avizē »Dryva« 1912. goda 7. martā.

1913. godā jū īsauce karadīnastā, pabeja frontē, atsagrīze 1918. godā, tūmār tyka nu jauna mobilizāts un pīsadaleja ari Pīļsōņu karā. 1919. godā vairōki jō dzejjūli publicāti avizē »Taisneiba«. Šymā pošā godā, tryukuma spīsts, Rēzeknes tērgōtōjam L. Mendrikam par Kerenska 1600 gryutīm pōrdeve 300 sovus dzejjūlus, »sovus gora bolūdeičūs«, kai pats soka, kas jū veļdzējuši un dāvuši spēku pēc nūstrōdōtas dīnas teirumā un voi šausmom frontē, dāvuši spēku ceineitīs un dzeivōt tōjōk; kurs daļu nu jim

sagrūzeitā veidā publicēja 1922. godā krōjumā »Dainas myusu jauneibai«.

Pēc atsagrīsōnas Latvejā (1921) Seimaņš Putāns strōdōja par kurjeru slymūs kasē Rēzeknē, dzeļceļa darbinīku Daugavpīli (1926.—29.), Talsūs (1929.—32.), Tukumā (1932.—33.), Rucavā 1933.—42.), Jelgovā (1942.—44.), dzejjūli gon latgališu rokstu volūdā, gon krīvu volūdā īspīsti žurnālūs »Zīdūnis«, »Reits«, »Latgolas Škola«, avizēs »Jaunō Straume«, »Latgolas Dorbs«, »Trudovaja mysļ«. Sarakstējis vairōkus symtus dzejjūlu un publicējis ar pseidonīmim Apmōneitais, Apsmītais, Atoms, Čangalāns, Dryumais dzejņiks, Izvoltīts, Katōjs, Seimaņš Lipōjs, Malinovīts, Orojs, Valna školāns, Vintulis, Zemnīks u. c., ar eistū vōrdu izdevis vairōkus krōjumus — »Dūmas un nūpyutas« (1922), »Dainas myusu jauneibai« (1922), »Tovā vōrdā« I—II (1924. gods, aizlygts 1925.), »Latgolas orōja bolss« (1927), »Dīva apsavēšona« (1932. godā, tymā pošā godā aizlygts), pretalkoholisku dzeju krōjums »Ļaunōkais ciļvēces īnādīnks« (1936), krīvu volūdā »Stony Latgali« (1931. aizlygts 1937. godā), »Ternistj putj« (1932. un tymā pošā godā aizlygts).

Ar dziļū smeļdzi un sōpem dzejōja par dzimtīnes — osoru un bādū zemes Latgolas — tryuceigūs un naiz-

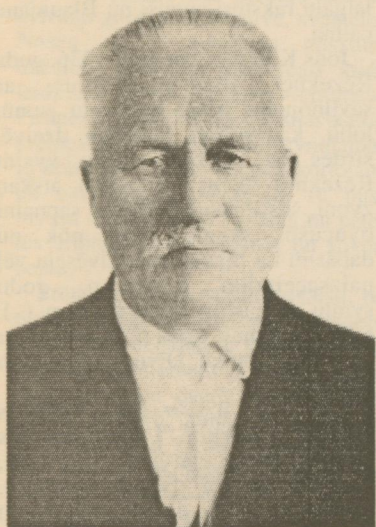
gleitōtūs ļaužu cīsōnom. Tautā jō dzeja beja ļūti īcīneita, tūmār izgleiteibas tryukuma dēļ naspēja orientētīs sabīdrīskajūs nūtykumūs, izveidōt sovū nūteiktu pasauļa uzskotu. Nu dziļas religiozītes pōrpylnas dzejas pōrit uz antireligiozīku propagandu un komunistīsku agitaceju. Pyrms I pasauļa kara rakstēja sentimentali romantiskā gorā, karu un revoluceju laikā pōrgōja uz deklarativu publicistīku un retorīku. Komunistīkōs propagandas dēļ grōmotas tyka aizlygtas, tauta nu jō nūsavērsē par Dīva zaimōšonu, S. Putāns palyka vīntulj un nasaprosts.

Pēc II pasauļa kara, cikom vēļ pastōvēja latgališu periodiski izdavumi, īspīsti daži jō dzejjūli, izdūtas izlases »Dzeja« (1949) un »Tovā vōrdā« (1960). Myuža pādējōs dīnas vadēja Jurku cimā natōli nu Rēzeknes, nu 1960. goda beja Rakstnīku savīneibas bīdrs, myra 1969. goda 22. martā Rēzeknes slimīnēcā.

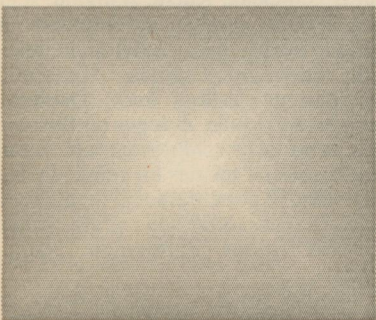
Palicīs skaitlīski un ari saturīski bogōts literarais montōjums, ir daudz ari nāpublicātu dzejjūlu, tai kai padūmu apstōkljūs veikto atlase beja vīnpuseīga un tendencioza.

Latgolas dzejņika Seimaņa Putāna vōrds nas sev leidza stabīlus epītetus — bādū un nūpyutu dzejņiks, Latgolas bādū un skumu dzejņiks, bādū un protesta dzejņiks — taidīs jys ari beja.

»TĀVU ZEMES KALENDARS«

SEIMAŅŠ PUTĀNS

ALBERTS BUDŽE, PRĀVESTS

DAŽŪS TEIKUMŪS

Latgolas Pētīnceibas īnstitūta izdevnīceiba sadarbeiba ar Daugavpīļs Pedagogīkōs unīversītātes īzēvnceību »Soulet« un Latvejas—Sūmejas kūpuzjāmumu SIA »Modūnas polīgrafīsts« izdāvuši »Acta Latgalica« 9. sējumu 464 loppūšu bīzumā un bogōteigi īllustrātu.

Rēzeknīte Līga Graudumnīce Latvejas skaistōkōs meitīnes krīni gīva ar sovū patīsumu, dabīskumu un religiozītāti. 14. majā nūsvīneja 18. dzīmšōnas dīnu un tai par gūdu baznīcā nūlyka uz oltora 18 rūzes — pateīceībā par kotru nūdzēvōtū godu. Jōs vacmāmmas brōjs, Preīļu dekāns Jezups Gugāns šūgod lēldīnās uzdōvynōja īspēju dūīs celjōjumā uz Romu.

Pēc Latvejas Republikas īkšlītu ministrejas reabīlītācejas datīm 1941., 1945. un 1949. godā nu Latvejas īzsyutēja 59060 cylvākus.

HRONIKA

- 16. jūli (1972) Indianopolē, ASV, myra sabīdrīskīs darbinīks, publicīsts, mōceību grōmotu autors Jezups Dyura. Dzīmīs 1896. goda 29. martā Rēzeknes aprīnka Gaigalovas pogostā.
- 21. jūli (1907) Ludzas aprīnka Rundānūs dzyma tautskūlōtōjs, rakstnīks, publicīsts Voldemārs Ragusola.
- 21. jūli (1892) Daugavpīļs aprīnka Malinovas (Bīkernīku) pogosta Lipinīšku sādžā dzīmīs dzejņīks Seimaņš Putāns. Mīrīs 1969. goda 22. martā Rēzeknē.
- 26. jūli (1912) Rēzeknes aprīnka Greīskanūs atvārta pyrmō lauksaimnīceibas skūla Latgolā. Sastōdēja

Viktors TROJANOVSKIS

- 1762. goda 24. jūni Aglyunas dominīkāni nūlēme klūstera vacōs kūka mōjas vītā ceļt tagadejū myra klūsterī.
- 1947. goda 25. jūli reīgas arhīveīskups metropolīs A. Sprynģovīčs sv. Jākuba katedrālē par veīskupīm konsekreja prelātu Dr. P. Strodu un prīsterī K. Duļbīnski.

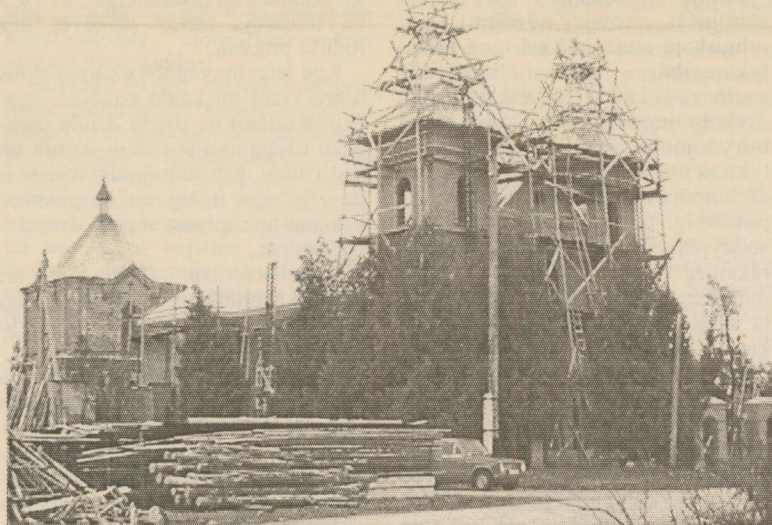
»TĀVU ZEMES KALENDARS«

...TYS BEJA naizmērstams vokors, kod, pasakavējis atmiņōs par dorbu 5. Saeimā un dažom nōkūtnēs īcerem, rēzeknīts Voldemārs Novokšanovs īzlēme aizvest aprōdeit skaistōkū vītu pī Rēzeknes upes — Spruktu HES. Beja jau dizgon pavāls, kod īsagrīzem Stolerovas jaunōs baznīceibas byuvlaukumā, kur sagaidēja šōs un ari Kaunatas draudžu prāvests Julijans Butāns. Na baznīceas tārpa, bet parostōs dorba drēbēs, jys uz breīdī atstōja sovū lūlōjumu, ar plotu, sastrōdōtu rūku paspīde myusu sveīcīņam īzstīptōs. Un, kai jau vīnkōrēs un sabīdrīskīs cylvāks, bez lelim īvodīm un nūsacejumīm pastōstēja gon par baznīceas ceļtīnceību, gon ari aizaraušōnus ar literaturu — varbyut kaidu reizi par šū prīsterā »breivō laika kavēklī« varēsīm kū plašōk pastōsteit »Zemturī«.

Bet pagaidam jō dūmas un dorbi aizjīmti ar baznīceas byuvi. Stolta un lapna jei pasaceļsīs pīkaļneitē blokum tagadejai, pret sauli vārsdama divus tūrņus nu sorkonīm kīgelīm.

Baznīceas vēsture te aizsōkusēs 1770. godā ar kūka divtūrīgegu ceļtīni Vyssvātōkōs trejsvīneības gūdam, kurā sīnas un oltorī beja krōsōtī gleznēs pēc Svātūs Rokstu sīzetīm, bet lelajā oltorī atsaroda kūkā grīzta Krystus figura »Ecce Homo«. Dōržā ir lels zvonu tūrņs, calts nu kīgelīm, 12 metrus augsts.

Dīmžāl, baznīca nūdaga 1968. godā, palyka tikai šys tūrņs, kuru pōrbyuvēja, augšējā daļā atstōjūt vītu 2 zvonīm, pogrobteļu pōrvērtē par nūlyktovu, bet vīdejū daļu īzmontōja kai draudzes baznīcu. Jīmā beja oltors, kōra telpa un vītas divlyudzējim, nu bejušōs kapellas Rozenmuižā uz šejīni (4 km) pōrvasta Čenstahovas Dīvmōtes glezna.

JŌNS VIĻUMS:

— Vīnam nu vacōkajīm latgaļu dzejņīkim Seimaņam Putānam bērneība un jauneība beja tryuceigūs apstōkljūs, bet jys daudz laseja un vyngrīnōjōs dzejā. Jēme daleību I pasauļa karā leidz jō beīgom, tod strōdōja dažaidōs vītōs, bet lai kur byutu, nūsadevēs dzejjōšonai. Raksteja ari krīvu volūdā. Aprakstēja nabadzeību, rupi uzbruka alkohola lītōtōjim.

Ūtrās pasauļa kars atnese smogu zaudējumu — frontē kryta vacōkais dāls Konstantīns, 1944. godā kara darbeibas rezultātā nūdaga jō dzeivūklīs Jelgovā, līsmōs aizgōja būjā daudz grōmotu. Pēc kara ar gīmīni dzeivōja Reīgā, Pōrdaugovā, Dzegužu īlā, vosorōs īzbrauce lauku klusumā, lai smaltūs spēkus jaunīm dorbīm.

1952. godā nūmyra jō sīva, dzeive klīva vīntuleīga un 1954. goda sōkumā dzejņīks pōrbrauce uz Latgolū, lai atsarostu svaīgā gaisā, prīm nu lelpīlāsāts dōrdīm un puteklīm. Spolvu pī molas nanūlyka ari jaunajā dzeives vītā. Jō tyvōkais draugs beja literats un skūlōtōjs Stepons Seīls. 1967. godā, kod atzeimāta S. Putāna 75 dzeives godu jubileja, veseleības stōvūklīs sōce strauji pasaslyktynōtīs uz myužu aizvēre acīs. Marta pādējōs dīnīs tyka atdūts zemes mōtei Rēzeknē, Mira īlas kopūs. Pavadeitōju pulkā beja plaša delegaceja nu Reīgas.

Attālūs pa kreīsī: sastatņu vēļ īskauti Stolerovas baznīceas tūrni — ītōs ceļtīnceiba, kod dorbi byus pabeigtī, jei byus storp skaistōkajīm dīvnomīm Latgolā; ceļtīnceibas dvēsele un dorbu vadeitōjs, ari pats īzplīdeitōjs prāvests Julijans Butāns sarunā ar rēzeknīti Voldemāru Novokšanovu.

A. MEŽMALIS

LATGOLAS TREŠŌ ZVAIGZNE

Ludzas rajona Felicianovā ir slovona polimeru rypneica, jōs direktors Artemijs Dobrovōjskis ar smaidu, bet na bez lapnuma saceja:

— Latgolai trejs lītas, ar kū lepōtīs: azari, keramika un polimeri! Trejs jōs zvaigznes! Pyrmōs jau nu sējom dīnom zynomas un pazeīstamas, tikai polimeri ir īī jaunōki: rypneica pamati lykti 1984. godā. Bet na jau laiks ir tys, kas padora slavī — cylvāku dorbs, Felicianovas ražōjumus (dažaidū krōsu plēves lecektīm, caurules yudīņa vodam, melioracejai, gofrātas un gludas, cyti īzstrōdōjumī).

Pošam A. Dobrovōjskim šūgod jubileja — 50 godi, desmit nu jīm jau gluži namonūt aizskrējuši te, pī Ludzas upes, kur 1987. godā īsarodēs nu ZA Solaspīļs bioloģejas īnstitūta — Felicianovas melioratīvajā PMK, tūlaik sōce īzmēginōt un ari ražōt jaunus materialus melioracejai — polimerus. Topa tod

eksperimentals uzjāmums un Artemijs — tō golvonais īnženers.

Melioracejas PMK, kai ari cytur myusu valstī, likvidātas, bet tūlaik lykti pamati polimerīzstrōdōjumīm pōrtopuši par patstōveigu ražūtīni, kuras vōrdu pazeīst gon ari cytur. Izejvīlas granuļās sajam nu Ūtārstanās, Baškīrejas, un cyturīnes. Pasateicūt A. Dobrovōjska rūsēbai, rypneicai nu īr divi korpusi, jīmā pastōveigi nūdārbynōtī 23 un leidz pat 25 cylvākīm, uzstōdeita moderna īkōrta, ar sovū transportu pa lūka maršrutīm īzvodoj preces. Atlik tikai pīzvanēt dispēcerei Aleksandrīnai Kotovai, pīteikt, lai vys byutu nūkōrtōts. Direktors vēļ stōstēja par uzjāmuma paplašīnōšonu, pīmāram, ar marketinga nūdaju. Te strōdōj konkretam pasyutātōjam.

A. Dobrovōjskis īmontōjīs cīnu cīmatnīkūs, jau ūtru reizi pēc kōrtas īvalāts par deputātu Cyblas pogosta padūmē.

Attālā: cehā, kur ražoj plēvi, meistars Nikolajs Jefimočkins snādz īformaceju direktoram Artemijam Dobrovōjskim (pa kreīsī) par paveiktū.

AUTORA foto

REDKOLEGEJA: Valija Berkina — Jākubpiļš, Jōns Elksnis — Latgolas Kultūras centra izdevnīceiba, Pīters Gleizdāns — Rēzekne, Jōns Kokins — Daugavpiļš, Anita Petkune — Krōslova, Ontons Rancāns — Preiļi, Ontons Slyšāns — Bolvi, Viktors Trojanovskis — Ludza, Pīters Zeile — Reiga, Jōns Žugovs — Reiga, ōrzemu biroja vadeitōjs — Aļberts Spōģis Minstere

4. turpynojums

Par tū licynoj vysā Latgolā pazeis-tamais uzbrēcīns: »Es tev ōdu par acīm nūmaukšu, rupucs taidis!«. Nikas lobōks nav ari cytā ekspresīvā vōrdu sakūpōjumā: »Ak tu, valna valns, naškeistais gors!« Šausmeigi, voj nā?

Šaidi un leidzeigi efektāti izsacūni saturiski adekvati, tī adzēsāti galvonūkōrt navoldamim razgalim — pusaudžim, uztverami vysai nūsaceiti, bet temperamenta nūteiktu izpauismi atklōj gon. Tisa, dūsmes, īpaši uz tyvinīkim, ilgi »nateik turātas«.

Jo ikdinā latgalīts samārā mozrunceigs, koncentrāts uz nastei-dzeiģu dorbōšonūs, tod svineibu reizēs, gūdūs pi ols skūzes atsaraisa un kliust par lģi runojūšu filozofu. Tūmār šei filozofēja nav abstrakta, bet īpatna, saisteita ar stōsteitōja dzeives pīredzi, nareši hiperbolizacejas un humora caurveita, ir tālaini asociativa, dreizōk mōkslinīceiska, kai sausi racionala, tōlob lobōs smedziņu puslūdes vairōk pīdarūša. Bērneibā, gīmines svineibōs, mādzu īt nu vīna pi ūtra šaida »filozofa«, tīcūtīs šadzērdēt kū jaunū, aizraujūšu, naporostu, »jūceigu«.

Jo latgališu folklorā vōkta samārā plaši, nīvīns nav īsadūmōjis uzkrōt šū tautas gudreibu, ari magnetofona laikmatā nā. Latgalīts namil ilgi sēdēt pi golda, tikai ēst un dzert, jam pateik pi tō dzidēt un »izkrateit sirdi«, kas ikdinā mozōk voi vairōk »aizvārta«.

Lelōka religejas īspaida izteikeiba kai cytūs Latvejas nūvodūs, Latgolā pagōtnē transformējas ari uz tautības jēdzīni. Jautōts par tautību, latgalīts atbīdēja: »Asu katōģis«, bet tī latviši, kas aiz Aivīkstes — »luteri«. Ar laiku, veidōjūtīs un nūstypriņūtīs kūplatviskajai nacionalai un valstiskajai apzīnai, šaids dālējums izzūda gondreiz pīlņeigi, tūmār pat inteliģencē cīši sasaglobōjas pīdareibas konkretam, diferencātam (apvyda, pogosta) nūvodnīckumam, izjyuta: »Asu preilīts, jōsmuizīts, leivōnīts, drycōnīts, rogovkīts, bēržpīlīts...« Jo pōrējā Latvejā vairōk izteiktas individualōs, tod Latgolā — kolektīvōs cylvāku attīksmu formas. Ari Reigā dzeivojūšim studentim un inteliģences pōrstōvim veidōjōs sīrsneigas attīksmes un nāformalas bīdrōšonōs formas uz nūvodnīckuma pamata. Pat skorbajūs un beistamajūs Stalina laikūs uz kūpeigajom »vakarēšonom«, ballem pulcējas Preiļu, Rēzeknes un Ludzas vydusskūlas beiguši pyrmūs kursu studenti, lai, ari dzeivojūt Reigā, nazadātu saiknes ar sovīm dzym-tajim nūvodim un tradicejom.

Golvonō vērtēiba latgalītim nu aizlaikim bejuse zeme, kuras vīnmār pītryucis, ari pēc slovonōs Zemes reformas naatkareīgōs Latvejas laikā. Tys radēja daudz konfliktus, ari vystyvōkūs cylvāku storpā, kas atspūģūjōti gondreiz vysu 30. godu latgališu rakstnīku dorbūs. Gondreiz

PĪTERS ZEILE

LATGALIŠU ETNOMENTALITATE UN KULTURA

par golvonū temu zemes vaicōjumu un saspeilējumu brōļu (ari kaimiņu) atīceibōs vērsas V. Lōča-Vaideāna romanā »Brōli«, A. Sprūdža »Styprōs saknes«, R. Borkovska »Jaunō Latgola«. Tys daudzū latgališu etnomenalitatē atstōjis rātas un traumējumus, kas izpauvēs pretrunā storp sova skaistō nūvoda mīlesteibu un napīcišameibu tū atstōt, lai iztyktu peļneitu cytu nūvodu plašajūs teirumūs. Pretrunas storp zynomu konservatīvismu, pīsaisti sovai gīminei un napīcišameibu kliut par »klaidūni ar garmošku«, kū naaizmērstamajā Benediktā un cytūs tālūs tik koloriti atklōjis Jōns Klīdžējs.

Latgola nav teiši saisteita ar jyuru, kas cylvākā roda plašumu, zynomas skorbas romantikas izjyutu, tūmār jys dzeivoj »zylūs azaru zemē« un jam tyva gaiši zylō (na krīviski indeigi zylō) krōsa, kura simbolizej azarus, dabasus, lynu zīdus, zylas meitiņu acis... Latgališam zynoms sentiments izpauvēs izteiktā nūslīcē saulrīta laikā dzidēt dzīsmes par dobu, mīlesteibu, bet majā — pulcētīs pi krystim ceļmolōs un dzidēt dzīsmes Mōrai — Jaunovai Marijai par gūdu. Ilgi slāpta, šei tradiceja nu jauna atdzymst. Pulcēšonōs maja syltājūs saulrītūs (pi tolkom, gīmiņu un religīskajīm svātkīm) ir vīna nu senējom latgališu kūpā byušonas formom. Aizejūšō dīna ar sōrtajim rītim un pādejīm putnu bolsim tai pīšķir sevišķū nūskaņu. Tei ir pīlņeigi breivas gribas nūsaceita pulcēšonōs, nīvīns nateik uz jū mudynōts un nīvīnam nateik ari pōrmasts par nabyušonu.

»Maja sanōksmes pi krysta atstōjušas sovū nūzeimi gon religīskajā audzynōšonā, gon tautas tykumeibā, gon sabīdriski nacionalajā laukā. Religīskajā zīņā šī dīvkolpōjumi nese cylvākam mīrynōjumu jō gryutajā dzeivē. tykumeibas jūmā maja vokoru dīvkolpōjumim beja tei nūzeime, ka pastōveigi turēja goreigā mūdreibā, audzynōja un nūstypriņōja cylvāka raksturu. Jo, pīmāram, vysam mēnešam voi atsevišķai dīnai izvykta zeime uzlyka moralu pīnōkumu, kura izpīdēšona gulōs uz atceiceigas personas sīrdsapzīņas. Cylvāks vīnmār beja mūdreibā par sovū reiceibu un apszynōja, ka vys nav atļauts, ka ir lītas, kas aizlīgtas. Sabīdriski nacionalajā laukā maja vokoru dīvkolpōjumi pi sādžas krysta vīnōja cylvākus, stypriņōja draudzeibu un kūpeibas goru, rēkīnōšonūs ar ūtru cylvāku.

Attīksmēs, dareišonōs ar cytim latgalīts nasakeras uzreiz »vērsam pi roģim«, bet īsōce ar garōku ivodu, sarunu sōce ar kaidu parunu, paradoksu, jūku... Jo latvišam teik pīdēvēta lela speits, seikstums, tod tū īpoši var saceit par latgaliti (»Es ceļūs, kur cyts sleid uz leju« — tai F.

Trasuns). Pat byudams moztureigis, latgalīts ir lūti izpaleidzeigis un vīsmīleigis, tōlu voi najaušu cimeņu uzceņej ar tū lobōkū, kas ir (pīnu, olu, ōbelim utt.).

Vysai precīzi latgališu etnomenalitati raksturojīs Viktors Avotiņš un izvārstā diapazonā. Golvonais, kū vīnmār jutīs Latgolā — ir kūpābyušona — sacynoj V. Avotiņš. Vysas paaudzēs sēd pi vīna golda, dzid vīnas dzīsmes. Tur dzymtas izjyuta ir saiyuteigōka, ari žālsirdēiba, leidzceiteiba tur parosti ir praktīskōka nakai šympus Aivīkstei (...). Pamatā Latgola turīs vėl kai Latgola na kapitaliģūldējumu voi bogōteibas, bet tikai ciļvēciskōs vitalitātes dēļ un spēj pat saglobēt atsevišķas oāzes, ar kū pōrsteigt Latveju.

Augusts Mylts apcerē »Latgališu raksturs« akcentej dūmu, ka latgališu etnomenalitatē (raksturā), saleidzynōjumā ar pōrējim latvišim, izteikti taidi momenti, kas saisteiti ar atteistātū iztēli, daudznuzeimeibu, sinkretīskumu, irracionalū fenomenu. Tōpēc latgališu raksturs vyslobōk atsaklōjas pošu latgališu literarajūs un mōkslas dorbūs, kuri topuši, īdorbynūt, golvonūkōrt, smedziņu lobū pusi. »Tautas objektivs raksturotōjs lelā mārā ir tei gryuteibu pakōpe, kuru spēj pōrvareit tauta voi tōs daļa, saglobōjūt sovū identitati un tykumeibu. Svareigi, kaidi asam bādōs un pīrkūs, breiveibā un spaidūs. Latgališim rakstureigas ir pīklusynōtas bādas un atraiseits priks« — soka A. Mylts. Latgališu cīna pret tradicejom apszavīnoj ar namiteigu rodūšu tīksmi tōs atjaunōt un laikmeteigōt, jo dzeiva tradiceja navar pastōvēt bez rodūša procesa.

Kod latgalīts raugōs uz sovū zylūs azaru zemī nu kaida pakolna, vysvairōk dūmōj na par tū, kaidu praktīsku uzjāmumu te varātu ikōrtōt un rast naudu, bet dūmōj, cik skaists ir pasaulis, kas it kai nu bezgaleibas īsarūnas un saplyust ar poša dvēseles plašumim...

Latgalīts ir dīzgon religīozs, bet ari praktīski pīteikami tykumeigis, lai našacanstu sevi tālōt par svātū, jo ōriškeiba jam nav pījamama. 20. godsymtā īzeimējas latgališu etnomenalitates saikne ar jaunom kulturas formom — profesionalū literaturu, teatro, muzyku, gleznīceibu, etnografīskōs un tautas mōkslas tōģoku atteisteibu. Lūti lela nūzeime šūs jaunūs procesus un kvalitatīšu topōnā beja pyrmajai atmūdai (1904.—1917.). 20. godsymtā latvišu literatūras spylģtōki (O. Rupaņa, A. Sprūdža, J. Klīdžēja, M. Andžānes, A. Vējāna, P. Jurcīņa u. c.) dorbī atklōja latgališa etnomenalitati navys kai sastynģušu, bet vēsturiski dinamisku kategoreju, tī lauze daļu īseikstejušu stereotipu, parōdūt, ka latgalīts nav

tikai fatalai Dīva gribai pasaklōvis sova namaineigō jyuga vīlģejs, bet ari speiteigis un napaklōveigis, spējeigs sasaceļt un ceineitīs par sovom tīseibom un vītu zam saules. Īpaši spylģti un pōrlīcynūši tys atklōts Ontona Rupaņa trilogeajā »Mōra mūstas« un romanā »Tauta grib dzeivēt«.

Aļberta Sprūdža prozas dorbī — stōstu krōjumi »Bailēs un spaidūs« (1933), »Osoru likne« (1935), »Daugovas vēji« (1937), romani »Kulturas nesēji« (1931), »Vēlēšonas Veitulūs« (1933), »Styprōs saknes« (1939), vysai pōrlīcynūši īzeimej latgališu socialū un psiholoģiskū evoluceju nu bailū, dogmu, nazynōšonas sprūsta (kas sīvītei ļaunū byut breivai, drūšai un atraiseitai pat intīmūs jyutu un attīceibu jūmā) leidz pošapziņu īgivušan, daudz breivōkam, radeišonai atraiseitam cylvākam. Sovīs jaunōkajūs dorbūs (īpaši stōstu krōjumā »Daugovas vēji« un dzejojūmā vērineigajam uzvadumam Pļōves svātkūs Rēzeknē »Svātō zeme«) A. Sprūdžs akcentej jaunōs izpaušmes latgališu raksturā: pastypriņōta īterese par sova etnosa un tautas kūpuma vēsturiskajom saknem, lelōka aktivitate, īntereiseiteiba dorbā un atklōteibas darbeibā, tīksme apgyut cytu Latvejas nūvodu sasnāgumus un izteiktōk īntegrētīs kūpeigajā latvišu nacejā un Latvejas valstī, naatsasokūt nu sovom vērtēibom.

Jānis Lapiņš apcerē »Jaunā Latgale« (publicāta »Rēzeknes Zīd« literarajā pīlykumā 1942. goda 12. numerī), aplyukōjūt latgališu literatūras parōdeibas, uzsver, ka Latgolas dzejnīkim un rakstnīkim ir lūti moz vyspasauļa patosa, jūs pat samārā moz īteresej pōrējō Latveja (kuras dzeivi attāļoj šējnes rakstnīku plašō plejade), kuru tī pamoz redzejūši. Vysa uzmanēiba un rodūšōs īntelīģences simpatejas saisteitas ar Sauleskolnu, Rāznas, Lubōna, Aglyunas un cytu breinišķū Latgolas skotu un šējnes cylvāku raksturu atklōsmi. Te gondreiz nīkō nav nu skumō tāļōjuma, kū radzom Neikena, Apseiša voi Sauleiša stōstūs. Šei pasamūdūsēs latgaļu tauta ir dzērktūša humora pylna, vitala un jōs ļauds čalōj kai krōčaina upe. at sovā kusteigumā šī ļauds nas sevi kaut kū taidu, kas stabīli nūsastypriņōjis godsymtu gaitā. Šū vyspōrcīļvēciskū un reizē latgaliskū mentalitati sovdebeigi īzeimej Klīdžējs un Raudīve. Nu latgaļu filozofim pyrmā vītā mynoms profesors Pīters Strods, kurs sovūs dorbūs īntēzej vyspōrcīļvēciskū, etniskū un religīski katōliciskū (»Kōpēc jōtic?« un cytūs dorbūs).

Latgališu stōstūs tikpat kai naradzam sevi nūslāgtu vīntulnīku, jo latgali dzeivoj dažaidōs ļaužu kūpūs — sādžā, gīminē, tolķōs,

svineibōs, bazneicas svātkūs un cytur. Tys vysis ir kai pretpōls divtīceigajai Latgolai, kura dzeivoj krucīfīksa pakōjē. Tei ir uzplaukstūša atraiseitu raksturu zeme ar gribu dzeivēt. Latgalim nav tik tyvs zemgališa Ed. Vyrzas izsmolcynōtais »Straumēnu« styls, jīm tyvōks kaimiņu — vydzemnīku blaumanīskais parupais tāļōjuma veids, jo ari latgaļu raksturi augūši nu Blaumaņa calma.

Jōns Klīdžējs, pīmyntū 1936. goda Rēzeknes Pļōves svātkūs, ar savīlņōjumu stōsta par vysu jaunū, lobū, kas īnōcis latgališu dzeivē, sirdēs un dvēselēs. »Nu vysim Rēzeknes bazneicu tūrnīm atskaņ zvoni, šōs leiksmi un reizē sapnaini dyucūšōs skapas likās nōk nu dabasim un myusu pošu dvēseļu vėl naizsaceitajim dīļumim, godu symtu nūspīstīm un aīzturātīm (...). gribīs nūsamest ceļūs pi šōs zemes ar vysu ļaužu pulku, Dīvu lyugt un jam pasateikt...«

J. Klīdžējs uzsver, ka A. Sprūdžs ar sovīm dorbīm Latgali un tōs ļaudīs īvede latvišu literaturā, Latgolas latviša dvēseli, raksturu, sovdebeibu, jō dzeivi un īkšējū pasauli atklōja pōrejam pasaulam, atklōja modernōs, jaunlaiku literatūras kontekstā. Kūrsū, zemgaļu, sēļu un latgaļu apzīņā nūsastypriņōja dūma: »Mes asom vīnōta un nadolama tauta nu Līpōjas, Ventspīļs, Reigas un Valkas leidz Daugavpīļam, Aglyunai, Zylupei un Ludzai. Ar jū un ap jū veidōjōs un topa jauns laiks, jaunās vāsmas un celi Latgolas cylvāka, jō gora, tradiceju un dzeives zīņas īzvesšonai un pīvīnōšonai latvišu tautas goreigajam augumam«.

Tūmār ari pats Jōns Klīdžējs ar sovīm dorbīm na mozōk darejis latgališu dzeives tāļōjumā un rakstura atklōsmē. Pyrmajā stōstu krōjumā »Gōjputnu dzīsmē« lūti koloriti atklōj kolpu gōjēju speiteigūs un nabadzeibas nūmōktūs raksturus. Tūs īntēze ar lelu latgalisku smēļzi atsaklōjas te īklātajā dzīsmē »Bryunaceite«, kas ļaužu apzīņā jau folklorizējusēs.

Trymdā topušajā breiniškeigajā grōmotā »Cylvāka bārns« (1956, atk. izd. Reigā 1992.), Jōņa Streiča autorizātajā un kinovolūdā spylģti transformātajā taidā poša nūsaukuma filmā. Pusaugu zāna Pōvulāna Bonifaceja (Boņa) skatējumā īpatnēji, smolki, nareti ari dramatiski atsaklōj latgaliskū lyukōjuma byuteiba gon attīskmē pret sev klōt tyvu asūšu pasauleigū, gon pōrpasauleigū — dīvišķū, gon pret tyvim zemes un sovās saimes cylvākim, gon svātājim, īpaši jaunovu Mariju un Juri. Kotra detaļa, izdareiba, dūmu un runas kūpa te īzstoroj un dvasmoj Latgolu.

Vīdē un cylvākūs jyuteigi uztvar-tais veidoj nūsaceiti (bārna uztverē) panaiivu, bet lūti tīšu, tikai Latgolai rakstureigu dzeives tradiceju, normu un morales izpauismi.

Turpmōk beigas.

NU CYKLA «NU AUGŠAS LOBŌK RADZAMS»

— taidu politīsku (varbyut ari na tik) zeimējumu sereju sadūmōjis Pīters Gleizdāns. Pagaidom laseitōjim teik pīdōvōti: »Dažaidi aspekti, politīskōs dzeives proza:

jo vīni lidoj, cyti maun«. Tōģōk mōkslinīks pōrīt uz konkretīzēšonu, gaismas—ānas dimenseju rubežas nūteikšonu: »Kod boltō zona palīk malna —

korumpējas apkarōšona voi atkōrtōšona? Tikai lykuma kvalitatē pōrbaude.«

Onte Leičujōns pībylst;

»Vacō mōte maņ sacēja: Tāva jyuzōs staigōt — korumpēja! jo tu, puiseit, bez nūcejas Pats pi sovom nateic, smejas;

Nagaidi, ka panaceja Naudas kōru tevi un naceju Paglōbt varēs nu korumpējas...« * * * * *

STUDENTU KLUBENŠ

INGA SĒJĀNE, III KURSS

BET LAIKS STEIDZ...

Laiks na tikai rada jaunus vērtības, bet tās arī pārveidoj, vai pat nūdrda pavytam. Spylgts pīnēklis, tīmā skaitā sakrali pīnēklis. Ikvīns ceņšas saglobōt tū, kas jam meilōks, bet tys nanūzeimōj, ka pōrejis nav uzmaneibas un ryupu vērts.

Šūreiz gribu runōt par bazneicu kai pīnēkli, jo tēi vīnmār beja un byus zynoms centrs, kai pasauļa acs un cylvāku goreigō nūbāgtuve, svētnēica. Naseņ rodōs izdeveiba apskateit dažaidas Latgolas bazneicas, kuras leidz šam nabeju redzējuse — Indricas, Pasines, Krōslovas un Pidrujas katōļu svētnēicas. Nav pat saleidzinojamas, jo kotra par sevi ir kas naatkōrtojam un nūzeimeigs. Apceļojūt šū pusi, myusu nūlyuks beja nūvērtēt un pēteit tūs arhitektoniskū uzbyuvi un sovda-beibu.

Prūtams, attālūs vārōt ir skaisti, bet tikleidz ipazeisti itūs bazneicu veidolu, sejas, kliust sōpeigi, jo tōm vajadzēiga kūpšona kai slymam cylvākam. Zynu, taidu bazneicu daudz, kuras atsarūn smogā stōvūkli, tūmār tys natraucēja jās sinōs izjust ipōšu sylvumu, kas it kai virmōja nu kotras svātbildes un

kotras skulpturalōs figuras.

Vyslelōkōs ryupes prosa vysvōrgōki bārni, arī Indricas katōļu bazneicai vajadzēigas seviškas ryupes, jo calta nu kūka. Dīva acs pasorgōja jū nu izniceibas 1989. godā, kod tyka zibiņš, tūmār dīvnoms nanūdaga. Pasaceļ Daugovas krostā, te volda lela mīra un glōbiņa gaisūtne, pat kūki upes krostā škit izstorojam svēteibu un sylvumu. Jei stōvēs vīnmār vīnā un tamā pošā vitā, un gaideis, kod cylvāki aizit. Paīs eiss laiceņš, jī atsagrīz. Tikai gribātūs, lai atgōdōj par sovas svētnēicas, mīra devējas eksisteņci un ar patisu cinu kolpoj tai, taipat kai jei kolpōjuse, nikō naprosūt pretim.

Arī Pasines dominikāņu caltō skaistō bazneica seviškas ivēreibas cīneiga, lai arī atsarūn nūmaļā vitā, pošā Ludzas rajona pīrubežā, svātdinōs un svātku dīnōs pulcynoj dažaidu tauteibu katōļūs — latvišūs, pūļūs, boltkrīvūs. Calta 18. godsymtā, tai ir grazns iējas portāls, interjerā jaušama rokoko itekme. Šaidu bazneicu tīpi un varianti ir Itālijā, Austrejā, Pūleļā un tikai pasateitūt goreigūs ordeņu dar-

beibai taidi sakrali pīnēkli mat tyltus pōri valstu rubežom, vīnoj dažaidu tautu kulturās.

Tūmār na vysi cylvāki apszynoj tōs miļzeigōs vērtēibas, kas atsarūn tepat kaimiņūs. Sovā laikā izcylūs Eiropas arhitektu un mōkslinīku dorbus, voldūšūs arhitekturas stylvūs. Tū apzynoj mōceiti cylvāki — mōkslas zynōtnīki, bet voi tū — bazneicu glōbšonu nu laika zūba grauzinim — spēj veikt tū, golvonūkōrt vacōkōs paaudzes ļaudis, kuri puļcejas jimōs?

Bez šaubom — svētnēicai jōbyut teirai kai eista cylvāka dvēselei un itū pīnōkumu ceņteigi veic vīnkōršōs lauku sīveņas, bet jōs navar izdareit mōkslinīku un restauratoru dorbu. Krōslovas bazneicas slovonō, ar J. Mateikas vōrdū saisteitō oltora glezna jūs gaida nu goda un godu... Bet laiks steidz namiteigi un dora sovu...

Nikō nav myužēiga, šūdiņ cylvāki apzynōti un naapzynōti aizmērst par svētnēicu eksisteņci, jo pīmārāis ir pošu kailōs dzeiveibas vīļkšona, izdzeivōšona.

Voi kaidam kū izsoka vōrds Pidruja? Kaidreiz tys beja svareigs satiksmes punkts ceļā Piterburga-Varšava-Vīne. Te atsarūn skaistō bazneiceņa, kuru cēlis slovonāis arhitekts A. Parako — arī šūdiņ tēi izskota kai smolks mōkslas dorbs ar dīvim konsuveida jum-

tim, uz jū vad labi sasaglobōjis bruga ceļeņš.

Krōslōvā, myusu Latgolas Šveicē, atsarūn treju jūmu bazilika, reiz calta veiskupa rezidences vajadzēibom. Divas pbyuves, zvonu tūrņš pogolmā veidoj vasalu kompleksu. Ticeigūs icīneitō sv. Donata kapela ar jō pīšlim. Bazneica pōrsteidz ar ikšējū varonumu, rakstureigas dažaida tīpa veļves — cilindra, kupola, krysta. Saleidzinojumā ar vysom jau mīnātājōm, šei vyslobōk apkūpta. Prūtams, daudz kas atkareigs nu jōs atsarasšōnōs vītas un vītejūs cylvāku attīksmes.

Skaistōki zīdi rūnami klusōs, cylvāku naskartōs vitōs, sovaižōk ir ar kulturas vērtēibom. Ir pateikami rūkōs pajimt miniaturu glezneņu voi vacu grōmotu, bet bazneica ir vasals pasauļš, lai tū uzturātu, glōbtu nu izniceibas ir vajadzēigi daudzi prōti un gōdeigas rūkas.

Pabeju tikai nalelā Latgolas sturi, acis vysvairōk pīcēja pret zylajim dabasim pacaltī tūrni. Tōs ir myusu bogōteibas, kuras jōsorgoj un jōkūp. Breižim sirdi īsazoga namīrs: laiks roda rūbus vsā, kū asam uzskatējūši par svātu un skaistu reizē. Kotram jōizjyut sova atbīļdeibas daļa par tō saglobōšonu. Jo bez tō nabyus arī Latgolas.

OĻEGS MARTYNOVS, II KURSS

SIA »BUDGETS« PERSPEKTIVAS

Par cik SIA »Budgets« izaveidōjusēs relatīvi naseņ, dorbojās saleidzinošū nalels personals: trejs vadeitōji, kuru iprikšējo darbeiba un kvalifikaceja jū pābāudeitas, jim paleidz grōmatvedis finansists un cyti konsultanti, arī ikōrtās un nūlyktovas apkolpojūšais personals. Produkcējas realizēšōnā naplānoj agentus, šōs funkcejas nūdūtas marketinga nūdaļai, kura labi teik golā.

SIA »Budgets« dybynōta 1995. godā 7. novembrī Rēzeknē, atsarūn Latgolas ilā 30, ir ražōšonas firma, specializejas sausus brūkastu gatavōšōnā. Golvonī pērcēji ir Latgolas reģiona rajonu centrus un pīšātōs, arī Reigā un rajonā. Teiklu varātu paplašynōt leidz vysai valsts teritorejai. Potenciali pērcēji ir mōjsaimneicas un atseviški indivīdi, izstrōdōjumu realizaceja golvonūkōrt orientāta uz vairumtirdzniecību un firmom. Mārketinga nūdaļa veic pētējumus par perspektīvom Preiļu rajonā.

Firmas »Budgets« sortimentā četri sausūs brūkastu veidī ar četrom atšķireigom garšas īpašēibom, kotrs teik ražōts trejs dažaida leluma īpakōjumūs. Parostais satur 400 gramu produkta, kas dūmōts 10 porcejom. Videjō leluma īpakōjumā 200 gramī voi 5 porcejas, bet pošā mozōkajā tikai 40 gramī un vīna porceja. Īpakōjuma materialūs pasyuta nu Stīmejas, kas garantē aizsardzeību pret mytrumu, kas ir svoreigi, lai tyktu saglobōts kraukškeigums un uzturvērtēiba; atsašķir nu konkurentim ar krōsaineību un ārtōku atvēršonu, uz tō

radzamas arī vysas brūkasta sastōv-daļas.

Kai rōda pētējumī, vyspōrējū situaceju Preiļu rajona laukūs var uzlyukōt kai nabadzeibas absurda lūku, nu kura tikai nadaudzim varātu izadūt izkliut bez paleidzeibas nu molas. Pat jo taida tyktu snāgtā, īspējas tik un tai palik īrubežōtas.

Lela daļa jaunišu sasaskar ar nūpītnom ekonomiskom problemom, kū saosynoj jaunūs apstōkļū izrai-seitōs cereibas un jūs napīpuldmeiba. Dorba un naudas tryukums ir golvonōs ekonomiskōs gryuteibas, ar kurom sasatur potenciali pērcēji. Plaīsa storp tū, kas nūpērkams veikalūs un patārātōju pērkspēju teik uzskateita par problemu, par ipōši smogu ir dorba atrāšōna un uzjēmē-darbeibas uszōkšona.

Golvonō mōjsaimineicu reakceja uz sarežģēitū situaceju, kuras cālūni ir bezdorbs un zamī inōkumi nu zemniku saimnēicēibom, ir pīsakeršōnōs naturalai saimnēikōšonai ar mērki nūdrūšynōt minimalu iztyktu. Tai ka 60% produkcējas ražōšonai izmontojam vītejōs izejvīlas, šys faktors ļūti negatīvs. Lelōkō daļa saimnēicēibu pōrteik nu tō, kū pošas izaudzej, naudas naiznōk pat maizei. Graudkūpeiba kulturas teik izvālātās tai, lai nūdrūšynōtu gimini ar pōrtyku, navys gryudus ražōtu pōrdūšonai. Lai sagtu dažaidas izmoksas, pastōveigi izmontoj barteru. Vyspōrējs vidūklis — lelōkajai daļai cylvāku vysa nauda aizit pyrmōs napīcīšameibas vajadzēibom.

Zemniku saimnēicēibas atsagrīzušo pī naturalōs saimnēikōšonas, kas ir

reakceja uz dažaidim negativim faktorim; lela daļa nu jūs ražōtōs produkcejas naizkliust ōrpus saimnēicēibu vōrtim, teik patārāta uz vītas. Vītejūs izejvīlu tryukuma dēļ asom spīsti tōs importēt, kas ir naizdeveigi, pasalelynoj izmoksas uz transportēšonas rēkina un leidz ar tū padōrdzinoj produkcejas cenu.

Golvonāis, kur SIA »Budgets« realīzej produkcēju, ir starpnīku tērgs, bet Preiļu rajona zemnēiki turis pī pōrlīceibas, ka jim pošim jōaudzej, jōpōrstrōdōj un jōpōrdūd, tod ar vysu tīks golā, tai atspūgūļojūt nauticešonūs storpnikim, kuri »pajam vysu naudu«.

Golvonī Preiļu rajona »apburtō lūka« elementi ir: zamōs cenas, kū zemnēiki var īgyut par sovu produkcēju, īrubežōtōs īspējas dūtājā veidā radeit pīvīnōtū vērtēibu, lauksaimnēicēibas produktu breivais tērgs, kas ļaun īplyst subsēditāi produkcējai nu cytom valstīm, napīmārōtō zemniku saimnēicēibu struktura, kas rodusēs sakarā ar restituceju un kapitāla tryukums, īskaitūt tehniku, ākas un byuves. Tō sekas — ļūti zams pīprasējums pēc pakolpōjumim gon nu uzjēmēju, gon patārātōju puses. Īvārōjūt tū, ka myusu produkti ir na tikai barojūši un veseleigi, bet arī ar izcylom garšas īpašēibom, firma orientējas uz tū, ka arī mōjsaimineicas, kuras myusu produkcēju brūkastūs navarēs izmontōt finansiali kotru reitu, tū var pērt kai soldū ēdini, gordumu nedeļas nūgalē voi kai naški bārnu svātkim. Tūmār šūs patārātōju skaits dzīgom nalels un pīprasējums pēc myusu produkcējas byus mozs.

L. JERMACĀNE, NAKLŌTĪNES NŪDAĻA

ATPYUTAS UN TURISMA ĪSPĒJAS RĒZEKNES RAJONĀ

Gribu pīvērst uzmaneību turisma ziņā pagaidom moz apgyutam nūvodam — Rēzeknes rajonam. Vīns nu tō paveidim te varātu byut rekreatīvais turisms, tys ir, atpyutas organizēšona. Vyslelōkōs īspējas ir pī Rāznas azarā, kur pludmales un atpyutas pīmārōti krosti aizjam aptyveni 70% nu kūpgaruma. Azars atsarūn rajona dīnvydu daļā, jymā desmit solas, krostūs daudz arheologējas pīnēkleju.

Pyrmī pētējumī par Rāznas pīkrastes izmontōšonu atpyutai veiktī 1973.—1975. godā, izstrōdōti arī projektī, bet, dimžāl, nav eistynōti. Nasaverūt uz tū, ka dīnvydu un dīnvydaustrumu krostūs izveidōtas atpyutas bāzes, pošlaik jamōs ap 320 zamas kvalitātes labireikōtu mōjēnu, kuras vinlaiceigi var uzjimt 1500 atpyutnīkus. Kaunatas atpyutas bāzē ir 245 mōjēnas, pīdar Rēzeknes uzjāmumam »Rebir«, pīna konservu kombinātam, slaukšonas ikōrtu ryupneicai u. c. Lai arī zama labireiceibas pakōpe, 1994. godā beja nūslūgōtas, vosorā pīpīļdējums beja 50—60%. Lai varātu izmontōt pīlneibā, napīcīšama rekonstrukceja, abylystūša sanitarajom normom: jōireikoj yudiņa vods un kanalizaceja, apšīdēs un ventīlācejas sistēmas, syltō yudiņa padeve,

jōizvītōj modernas ikōrtas, abylystūšas myusdīnu praseibom, teritorejā jōnūdrūšynōj sakaru un telekomunikaceju kvalitatīva darbeiba, jōizvītōj ādynōšonas uzjāmumi, veikaly, turisma un aktīvōs atpyutas inventara nūmas punkti. Vēļ byutu vajadzēigi informacejas biroji, kas gon informātu, gon organizātu ekskursejas pa tyvōku un tōļōku apkaimi, tam, sovukōrt, transporta pakolpōjumi. Arī kvalitatīva medicīniskō paleidzeiba.

Tai kai na vysī uzjāmumi spējeigi sakōrtōt sovas atpyutas bāzes, vysus objektus vajadzātu privatīzēt un turpynōt izmontōt atpyutai, nōkamajim īpašnikim byus jōpadūmōj par pīvadeļu lobikōrtošonu un autoapkūpes servisu. Prikšrūka dūdama tūm, kuri paredz plaši izmontōt vīteju dorbaspāku, sovus ražōjumus un produktus.

Plānojūt atpyutas bāzes, lela vēreiba jōpīvērēš teiši kempingim, kas saleidzinošū lāti un pējami lelam īdzeivōtōju skaitam. Vīna nu taidom vītom varātu byut Malukšta Mōkūņkolna pogostā, kur dorbojās katamaranu un vējdēļu nūmas punkts. Īguldūt vēļ leidzēkļūs un lobikōrtoju pludmali, varātu izveidōt samārā lelu

atpyutas bāzi. Jōireikoj automašīnu stōvvīta, yudiņa vods, kanalizaceja, jōpaplašynōj atpyutas pīdarumu nūmas klōsts, īskaitūt laivas un makškerēšonas pīdarumus, atļauju sajamtūt uz vītas.

Bez atpyutas bāzem Rāznas azara apkōrtnē var veidōt lauku turisma objektus, Kaunatas un Mōkūņkolna pogostā tam pīkritušas 5 lauku mōjas, pīdōvojūt īspēju īpazeitūs ar dzeivi un dorbim laukūs. Ēdiņus gatavoj saiminiki, var vīnōtūs par pylnu voi daleju panseju, izirēt lauku mōjas, kur atpyutnīkim īspējama pīļneiga

pošapakolpōšonōs.

Lai īinteresāt pašvaldeibas, privatpersonas voi uzjāmumus sakōrtōt atpyutas bāzes, organizēt turistu uzjimšonu, vajadzēiga labvēleiga valsts kredītpolitika turismam, arī tū veicynūša nūdūkļu politika. Nu turisma pakolpōjumim īgyuti leidzēkli izmontojami infrastrukturas atteisteibai, turisma stimulēšonai un tamleidzeigi.

Atpyutas organizēšonas potencialis pī Rāznas azara lels, tūmār tō kvalitatīvai īzveidei vajadzēigi arī saleidzinošū leli īguldējumi.

D. JERMOLOVIČS

PYRMĪ KOLHOZI LATGOLĀ

Pēc Latvejas okupacejas 1940. goda 17. jūnī, myusu valsts vēļ 34 dienas formali skaitējōs naatkareiga, šymā laikā avīzēs pasarōdēja ziņa, ka vairōki daugavpīlīši nūpērkuši 46 hektarus zemes un dybynōšūt kolhozu. Nōkušajā dīnā vysūs laikrokstūs varas organi šū reiceibu stūngri nūsēdēja, ka mynāti pīšōni asūt pazeistami spekulanti un, lai nūbādazynōtu sovus kapitalus, tai reikojūtīs.

Ūtrajā dīnā pēc padūmu varas

proklamēšonas t. s. tautas Saecima pījēme lykumu par zemes nacionalizaceju un agrarreformu, kū veice pōrs mēnešu laikā. Vysim zemes īpašnikim, kam plateiba pōrsnēdze 30 hektarus, atlykums tyka atsavynōts un sadaleits bezzemnikim jaunsaimnēicēibōs pa 10 ha kotrā un mozzemnikim pīgrizumūs leidz 10 ha. Jo kurs rōnōja, ka pī myusu byus kolhozi, tyka sūdeits par kaiteigu baumu izplatešonu.

Bet 1941. goda pavasari pyrms sējas

ANDRIS VĒJĀNS

Gaidu un navaru sagaidēt latgaliskōs dzejas »Rāznas kūzi«, kavejas, kai soka, nu manis naatkareigu īmaslu dēļ... Nūsyutu vēļ dažus dzejūļūs, varbyut pa vosoras laiceņu var nūdarēt »Zemturam«. Valeinim — jauns veļtējums. Ar sveicini nu Reigas un jyuras krosa.

CIK ŠYUPEĻA LEIKSTEI ZAĻA BĒRZS

Reiz pļōves laikā Rūdovas vējs

Tevi pyrmais pakutynōja:

Cik spūža saule, kai bites saņ,

Gaišs šyupeleits tāva mōjā.

Un mōtes dzīsmē kai ōbeles glōsts

Ar vīglu sudobra rosu —

Pēc daudzim godim sajyuti tū,

Kod zōlē lie kōju bosu.

Un zori ar sōrtvaidžim pīsaskor

Kai brōli pī tovas golvas.

Ar vīnu rīku ōbeli jem,

Ar ātru keris pī spolvas.

Un vōrdi kai putni ceļās un aug

Pret Rūdovas kolna голу.

Bet cyti pret Rāipoles zvonim skrīn,

Uz Nērzas azara molu.

Kas kūp ar sapnim dīnas vad

Leidz jyurai un saules rītam...

Cik šyupeļa leikstei zaļa bēzrs —

Un myužam cik breineiga vīta!

1997. goda jūli

ANNAS DĪNA

Leidz Annas dīnai

vysš vēļ kolnā tī,

Vēļ grīze skaņ

un rudzupučēs zīd,

Un sauleite tīk

lānom, lānom, lānom

Un ilgī azarā

voi upē rīt.

Bet poša Annas dīna

duņ kai jyura:

Cik dzišmu un cik zīdu

Ir jōs pyurā!

Pēc Annas dīnas

ir kū padūmōt:

Pī vaīga vōrpa

smogi pīsadarīs klōt

Un meita soka:

»Pļōves laiks jau, mōt.«

Skrīn puikas

ōbeļneicu pyurnōt.

Vēļ zaļi ōbeli...

Voi īsi mozbērņeņus rōt?

Jim gribis kompjūterus

dancynōt

un mašinā kōpt,

na jau zyrģā jōt...

Teve pateik rugaine.

Teve pateik vēršņu laukā

apasātōt

Kur dzērves rauga

spōrnūs myglā vycynōt.

Un ļļovs jau sōcis

lopōs zaltu krōt...

Pēc Annas dīnas

ir kū pōrdūmōt.

MEITINE VOSORAS

STYGŌS

Saule uzmat maņ skusteņu golvā,

Boltī pakolny pamales ver.

Un es jyutūs kai žubeites spolva,

Kuru vēji un mōkuli tver.

Un es jyutūs kai ceiruļa dzīsmē,

Kas tev sudobra trejcolas mat,

Un kai Jōņu naktis guņskura līsmē,

Kura nakti pret saullāktu vad.

Varbyut asu mozdrusceņ par skaļu...

Zalta rogūs dreiz reitu ceļš brīds —

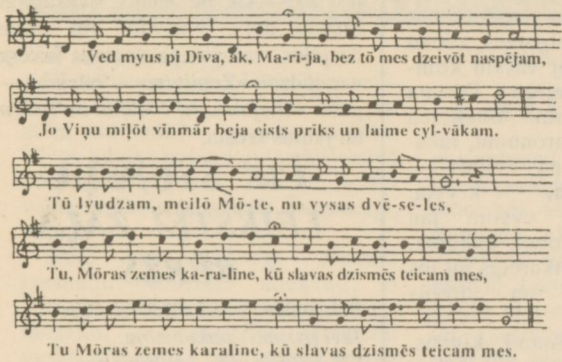
Atnōc, atnōc uz pļaveņu zaļu,

Tur dēļ tevis plauks gundagas zīds!

laika Abrenes apriņka Augšpīļš pogostā tyka nūdybynōts pyrmais kolhozs. Tīmā pošā laikā seši zemnēiki kolhozu nūdybynōja arī Daugavpīļš apriņka Aizkalnes pogosta Ondzūļūs. Šūs rindeņu autora kaimiņš komjauņits Leons Gudramovičs stōstēja, ka iprikšējā dīnā jūs bejis kolhoza dybynōšonas sapulče. Bejuši atbraukuši pōrstōvi nu Daugavpīļš un Reigas, stōstējūši par kolhozu prikšrūcēibom. Tai kai Ondzūļūs arteļa bidrim zemes pamož, tikšūt pīškērtā Jōsmuižas bazneicas zeme 48 ha plateibā.

Jaundybynōtais kolhozs dorbu gon sōce, bet dreiz beja kars un kolhoznīki aizbāga uz Kriveju.

VED MYUS PI DĪVA

O. M.
KR. «MUSICA SACRA»

Lai mīļot Dīvu kotra saime ikvīnā dzeives breidī mōk,
Kod bādas ir voi smaida laime, kod dīnu sōc voi vokors nōk.

Kod svāts gors saimē ir ikvīnā, aug bārni stypri ticeibā,
Tod sovus vacōkus tur cinā, kai mōca Kristus Bazneica.

Lai narymst tauta sovōs dzismēs lyugt Dīva Mōti Mariju,
Ka sorgōtu nu vysom brīsmom jei myusu dōrgū Tēvijū.

Amen

O. Rancāna izdevniecībā laista klajā Ontona Matvejāna sakōrtōtō gōreigūs dzīsmu grōmota «Lobais reits» ar nōtem un pazeistamim, myusu bazneicōs dzīdōtīm vōrdim. Jū izdavuse Rēzeknes—Aglunas diecēzes kūrēja Jō Eksleņces veiskupa Jōņa Buļa sankcionējumā,

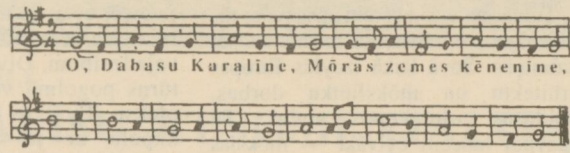
nūdrukōta SIA «Latgolas druka» Rēzeknē. Daudz pyļu grōmateņas topōnā pilicis Latgaļu rakstniecības muzeja organizātojs un vadeitōjs Pīters Lōcs. Dreiz tipografeju atstōs arī O. Matvejāna sakōrtōtais laiceigūs dzīsmu krōjums, sastōvūs nu divom daļom: «Rūtoj saule» un

«Rūtoj bite», taipat O. Rancāna izdevniecības un P. Lōča sadarības produkts. Obas jōs plašōks laseitōju pulks varēs isagōdōt Aglynū, 15. augustā.

Šudīj reproducejom divas nu grōmateņas «Lobais reits» loppusem.

DZĪSME SARKAŅU DĪVMĒTES GŪDAM

O. M.

Pivērs skotu žālsirdēigi, Bō-ri-ni kur nalai-meigi.

2. Bādōs, vōrgūs un slimeibōs
Nalaime kod draud ikvīnam.
Glōb myus, Mōte! — tūlaik saucom,
Paleiga mes Tova lyudzom.

3. Esi Mōte lobvēleiga,
Vysim mums Tu žālsirdēiga,
Padūd rūku nūskumeigim,
Vysod vōrgūs nalaimeigim.

4. Tisas breids kod tyvynōs,
Lāuds pret tovu Dālu tōsis,
Tod lai Tova aizlyugšona
Izglōb myus nu pazušōnas.

5. Gūds lai Divam varenajam,
Myusu lobā pidzumušam,
Un jō Tāvam myužēigajam,
Svātām Gorām žālsirdēigam.

Amen

LEIVŌNI BYUS KRŌŠNI

15. augustā Leivōnu arhitekta Ineta Teselska atzīmēs divus darbeības godus pilsētā pi Dubnas un Daugovas. Aterētis, kai jei te inōce, pimiņ: dūmes āka bejuse tikpat kai tukša, jo vysi atsaroduši Aglyunas svātkūs. Sys bejis laiks, lai jaunō specialiste ipazeitūs ar sovu dorbu un uzdavumim, tūs imiļōtu un arī kartūs pi pyrmajom istrōdem. Tōs jau ir vairōkas, bet jei poša pivērs uzmaņēibu skveram pi LU «Paozoli» rekonstrējamō objekta pērts un kimikōs teirātōvas — tū poša persōniski ikōrtjose kūpā ar dažīm dūmu bidrim, aizvōcūt navajadzeigū pamežu, sovu myužu nūdzeivōjušūs kūkus, izveidōjūt zōlinu.

Sūgod kai pārn Leivōni sakūpteības ziņā izarōdējōs pōrōki par rajona ūtrū pilsētū, tō «metropolī» Preilim. Arhitektes pyrmajā godā sakūptōkūs objektus «imyuznōjušū» ar tū, ka jūs pogolmūs uzstōdeiti akmini ar atteiceigim uzrokstīm. Tī ir Pastareņa skūla, kura patišam breiņškeiga ar sakūpteibu arī tagad, slimneica ar miļzeibu puču dūbi, kas niu pōrdzeivōj golvonōs ākas remontu, individualō Olga un Jōņa Rāznu mōja Rūbežu ilā 13, kura ikvīnu ipricnoj gon poša ar sovu daiļumu, gon pogolma nūformējumu un cyti. Ar šū gimini veikšmeigi konkurej daiļdōrņeikas pēc Bulduru tehnikuma beišōnas Lītas un uzjēmēja Vitālija Gabrānu un jūs meitas Elinas kūptō un uzturātō mōja Ausekļa ilā. Tōjōk šeit gar ezereņa krostu redzējōs, ka obim sōņcēšim uz pādōm myn vēj vys-

moz kaidi trejs kaimini.

Bet I. Teselskas icerēs, lai arī cytas mōjas igyutu pīvīlceigu izskotu nu tōm, kas caltas agrōkūs godūs vēj saglobōjušas senējūs pilsētū apbyuves vaibstus kai Reigas ilā nu centra uz Jākubpils virzīni. Kūpā ar mōkslineicu Ilzi Greizāni izstrōdōti jūs krōsōjuma atjaunōšōnas paraugi un teik sekōts, lai idzeivōtōji teišam tūs arī ivāroj; tai pōrkrosōtas jau kaidas septeņas mōjas. Pilsātas genplāns ar apbyuves nūteikumim un atteisteības perspektivom aizjam voi vysu sīnu jōs kabinetā dūmes ākā Golvonō ila veidojas par tērdzniecības un sabādrīsku centru, te pidar arī skvera pi pošas dūmes pōrveidōšona modernōkā gorā.

Pilsātas vēsture, izzynōta nu arheoloģiskajim izrokumim, aizstāpās leidz 5. godsymtam, bet 11. godsymtā te jau bejuse pazeistama tērgōtōju un amatnīku apmetne, itylpse senējūs latgaļu Jersikas valstī, bet tagadejūs Leivōnu aizsōkumus datei ar 1533. godu, kod zemes īpašniks Livens izveidōjis miužu Livenhofu, bet, kod barons Nikolajs Korfs 1872. godā uzcelis celulozes fabriku, sōkuse veidōjis par aktīvu ryppnīceības un tērdzniecības centru. Stypri nūpūsteiti Leivōni II pasaulā karā, bet 70. godūs izvārsta aktīva ceļnīceiba un pilsāta klīva par trešū lelokū ryppnīceības centru Latgolā aiz Daugavpils un Rēzeknes, kura vairs tikpat kai napastōv. Leivōni otkon jōveidōj jauni, sovaidōki.

KARŪDZNĪKA APDARE
GRANUOŠONA

Itei aglyunišu teika stuosta, ka senējūs laikūs žēivoti asūt runuojuši. A Dīvs staiguojis pa pasauli labesteiga veceiņa izskotā... Tai staiguojams, pīguojis pi Tartakys, kur krostā ganējušis lūpi. Dīvs uzrunuojis gūvi, lyugdams, lai puornasūt šū puori upei. Gūvs atbīdīdieje, ka šai naasūt laika — vāgūt ēst... Tod Dīvs saciejis: — Ka tai, tod laika tev, gūteņ, nabyus vaira nikod! Vysu sovu myužēņu iesi vinā iesōnā...

Tūlaik Dīvs grīzis pi zyga, lyugdams, lai tys puornasūt šū upei puori. Zyrgs saciejis, lai kuopūt viņ mugorā, šys puornesūt labpruot. Dīvs siedis zyrgam mugorā i bez bādū puorziacielis par Jartaku. Tod jis saciejis:

— A tev, zirdzeņ, vieleju apēst bareibu i sagramuot tū vinlaiceigi. Tai tev natryuks laika arī atpyutai!

Itys Dīva lykums spēkā pa šai dinai. Zyrgs paād i snauzdams mīreigi atsapyuš. A gūvei laika deļ atpyutas nav pat gulūšai — jai tok vēj juogramoj.

OPŪGS

Kod Dīvenš beja laidis zemi i zuoli, kūkus i zvīerūs, jam lykōs, ka tryukst vēļ putynu. Labi, pajiemis pīceņu muola, jis suoka veiduot putineņus. A valns, tū radzādams, nūzaglobuoja aiz kūka i vērēs, kas byus tuoļuok. Labi. Dīvs pajēme ciseņu i pyute putinēnim dvašu iškā. Vins piec ūtra tī cēlēs spuornūs i, jauki dzīduodami, aizli- duoja... Itaida dorbuošanuos valnam dyžan ipatyka. Jis arī pakampe muola pytaku, izlepēja papruovu putynu i pyute dvašu iškā... Tok putyns i nadūmoj kustēt! Pyute jis vēļ i vēļ, cikom rozpyute sovam putynam golvu opolu i acis plotys kai kačam. Tok putyns kai nakust tai nakust. Tovū naražu — juoit viņ da Dīva, juoprosa padūms. Dīvs, zynams, naatteicis, pajiemis valna putynu i ipyutis tam sovu dvašu. Putyns tīuleit cielis spuornūs i mežā iškā... A valns pakal... Tok putyns rūkā nazadevis i valnu najauki izmīdiejis. Tai!

Kanceļu Apale nu Makašānu pogosta stuosta, ka nu tuo laika opūgam, valna putynam, i palykuse tei leluo golva i plotuos acis. Tūs kauniedamīs, opūgs globojās dīnys gaismys. Jis pazaruoda tikai naktīm, klusi lidīneidamīs i pelis medeidams... Tuodieļ jam vēļ ūtrys vuods — palāda.

Azars — Ruszonkie jezīro — senējūs dokumentūs saucēs par Rossen. Saskaņā ar Narbuta liceibom bejis «svātais azars», atsarūn Daugavpils apriņķa zimeļūs, zimeļu krosts ir Rēzeknes apriņķa rubeža. Azara garums 8,5 versti (krīvu versts — 1,067 km), plotums — 4, pēc pulkveža Strelbička aprēķina aizjam 16 kvadratverstu. Krostu tyvmā dziļums nanūzeimeigs, vydā sasnādz 3 saženus (krīvu sažens — 2,13 m). Dybins mōlains, yudiņš skaidrs, pa azaru burveigi izkaiseitas 10 saleņās, klōtas golvonūkōrt ar bērtalom. Zimeļaus- trumūs itak Pušas upes (Pusznicia alias Puszyca), kas iztak nu Pušas azara, tamā pošā mōlā ar lelu straujumu iztak Rušyūnas upe (Ruszonica), kura pēc 2,5 verstem itak Zolvu azarā, kuru na mozōk straujs savinōj ar Eša (alias Essen) azaru, nu kura sovukōrt iztak Eša upes un itak Dubnā. Rušōnas azars slovons ar sovīm gleznainim krostim. Sevišķu apkōrtnes rūtōjumu sastōda Kamenecas un Heronimovas muižas, Rušyūnas un Bēržgaļa draudžu bazneicas. Pa azara yudini nareti cyrkulej tvaikūneits, tū ap 1860. godu Kamenecas muižkungs igōdōjis nu Leodijas.

Rušyūna (kaidreiz Rossen latv. Ruszonija) ir cīms un zemes īpašumi Daugavpils apriņķa zimeļūs. Pošreiz (ap 1890. godu) ir Žolendzu (Żoledziow) īpašums un sastōda 2661 desetīnu (1 desetīna — 1,09 ha) muižas zemes. Pi šitīm muižas īpašumim pidar cīmi (wsie): Kameņeca, Ļudvikova, Jezupīnova (Jozefino«o»), Zatiši (Zacisz), Kostyrī (Kostyr), Vōrkova, Rožanova.

Muižu lustraceja, kas tyka izvasta kēneņu Stefana Batorija un Žigmunta III laikūs 1582. un 1599. godūs, uzrōda, ka

G. MANTEIFELŠ
PAR RUŠONU

tū īpašumi 1456. godā atsarodušis Jōņa Ribendera valdeišonā, šys muižniks pidarējis pi senas inflantu krystnešu muižniecības un vēļok — 1562. godā tū kēneņš Žigmunts Augusts atdeve Jōņam Mučkovskam, kurs tyuleņ pōrdeve R. Melhioram Falterzamam, nu kura sovukōrt 1592. godā igyva Kržiborku Mikolajs Korfs (Mikolaj na Kryžborku Korf), bet jau 1597. godā pōrdeve Baltazaram Butleram. Nu Butlerim 17. godu symtā Rušyūna nūklīve Sokolovsku, pēc tō 18. gs. otkon Felkerzamu un caur jīm Selicku īpašumā. Ap 19. gs. vydū Selicki īpašumu atdeve (ustupīli) Žolendzim (Żoledziom).

Rušyūnas draudzes bazneicu zam sv. Mīkēļā ercengeļa titula 1766. godā uzcelē Iva nu Felkerzamid, kur pēc nūstōstīm (wedle tradycyi) jau 16. godu symtā bejuse agrōkō bazneica, bet zvīdru—pūļu kara godūs sagrauta, vitā Sokolovski uzcāluši nalelu kūka bazneiceņu, kuru miņ inflantu veiskups Šembeks pāvestam Klemensam XI snāgtajā relacejā par Livonejas veiskupejas stōvūklī 1714. godā, kur losams: «Rušyūnu kūka bazneicu kungu Sokolovsku īpašumūs deļ vina prīstera (uztura), par kū vēļ pastōv streidi. Goreigō apryupe nu turines teik veikta 4 vōcu jyužu (1 vōcu jyuže — 7,4 km) apkaimē».

Kod šei bazneica sabruka 18. gs., Iva nu Felkerzamid Selicka, sovōs vacumdinōs, radzādama, ka jōs ļaudis, slyktūs ceļu un nareti arī plyudu deļ nav

kaiteigim parodumim.

— Par cylvākim atzyna tikai sovejūs.

— Meistara kvalifikecijas leimini parōda jau tys vin, kaidu jys atstōj sovu dorba vītu.

— Dažreiz vyslobōkais ir taisni tymā pādeļā breidī izdareitais. Varbyut klōt tod stōvējis pats Dīvs?

— Ceņtis kai gribi byut lobs, ļaudis tik un tai aprunōs.

— Par nauđu aizvīn vairōk kas ir nūpērkams. Žāl tikai, ka pošas tōs pamos.

— Nudi, taisējōs ar laiku atdūt vysus porōdus. Jo viņ nabyutu aizgōjis pi seņčim.

— Vins cylvāka vērtēibu saskota jō omotā, ūtrs — jīmā pošā.

— Tī bogōtōki na vinmār ir arī tī gudrōki un laimeigōki.

— Latgališam jau vinā teikumā vysmoz divas volūdās.

— Duraks apsavainoj, ka nautskoti jū par gudru, gudrais turpēti najam golvā pat jō jū nūdēvej par dūmu.

— Tev pidar vyslepnōkō automašina pilsātā? Tod raugis, lai tikai tū pyrmū arī nanūzūg.

— ONTON,
DREIŽŌK SĪNA
VASTU!
— PAGAIDI, «ZEMTURS»
ŽŌPASYUTA!

Latgolas nūvoda nedēļas laikroksts
REDKOLEGIJA
Dybynōtōjs — A. Rancāna
izdevniecība.
Indekss 3053

Masu informacejas leidzekļa
registrācijas aplīceiba Nr. 1609.
Iznōk nu 1994. goda 30. decembra
reizi nedēļā — piktdīnōs.

Izdevēja nūrekinu kōnts Latvijas
Unibankas Preiļu nūdaļā Nr. 468425,
kods 310101900. Izdevēja adrese:
A. Upiša ilā 3-49, Preiļi LV-5301,
tōļruņš 8-253-21516. I. ispidlūksne.

Datorsalykums Livija Kalvāne,
datormaketeišona — Solveiga
Sarkane. Īspīsta SIA «Latgolas druka»
Bazneicas ilā 28, Rēzeknē, LV-4601